

sein blaugrauer Arbeitskittel (его сине-серый рабочий халат), *blaue Fußballschuhe und weiße Socken* (голубые кроссовки и белые носки), *in einem weißen Kleid* (в белом платье), *weiße Latten* (белые планки), *im weißen Anzug* (в белом костюме), *mit dichtem weißem Haar* (с густыми белыми волосами), *das blau-weiß geblümete Kleid* (бело-голубое платье в цветочек), *das weiße Metallgitter* (белый *металлический блеск*), *das blau-weiße Ding* (бело-голубая вещь), *rot-braun-grün kariertes Damenkleid* (красно-коричнево-зеленое платье в клетку), *langes Zöpfchen mit rot-gelb-grünen Fäden* (длинная коса с красно-желто-зелеными ленточками), *im grünen Trikot* (в зеленом трико).

Таким образом, можно сделать **вывод**, что в политическом дискурсе обширно представлены тропы и фигуры для формирования субъективной оценки видения мира. Результаты данного исследования могут быть использованы в спецкурсах по стилистике, прагмалингвистике, лексикологии, а также в практике преподавания немецкого языка как иностранного.

Литература

- Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс. Учебник; 3-е изд., перераб. и доп. - М. : Прогресс-Традиция; ИНФРА-М. 2004 – 416 с.
- Будаев Э. В., Чудинов А. П. Метафора в политическом интердискурсе. Монография. – Екатеринбург : Урал гос. пед. ун-т, 2006. – 215 с.
- Миронова Н. Н. Оценочный дискурс: проблемы семантического анализа // Известия АН. Серия литературы и языка. – 1997. – Т. 56. – № 4. – С.52-59.
- Тихомирова Е. А. Метафора в политическом дискурсе // Методология исследований политического дискурса. Вып. 1. – Минск, 1998. – С. 214-221.

УДК: 811.111-13'42'272'22

ВОРОБЬОВА М. В.

(Запорізький національний університет)

АЛЮЗИВНІ НЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена з'ясуванню параметрів синергетичної природи алюзивних неологізмів. Наукова розвідка спирається на теоретичний доробок у галузі лінгвосинергетики, здійснений Єнікеєвою С. М., Кьолером Р., Піхтовніковою Л. С., Селівановою О. О. Розкрито такі характеристики алюзивних неологізмів як здатність містити інформацію про минулий та про майбутній розвиток мови як суперсистеми; здатність сприяти розвитку та збереженню мови як суперсистеми. Доведено, що алюзивні неологізми реалізують аксіому лінгвосинергетики про економію зусиль у процесі створення нових елементів мовної суперсистеми. Виявлено, що алюзивні неологізми можуть утворюватись шляхом внутрішньорівневої функціональної трансорієнтації, а також мають фрактальну природу.

Ключові слова: лінгвосинергетика, алюзивні неологізми, суперсистема, фрактальність

Воробьева М. В. Аллюзивные неологизмы английского языка: синергетический аспект. Статья посвящена идентификации параметров синергетической природы аллюзивных неологизмов. Исследование опирается на теоретические положения лингвосинергетики, разработанные Еникеевой С. М., Кёлером Р., Пихтовниковой Л. С., Селивановой Е. А. Раскрыты такие характеристики аллюзивных неологизмов как способность содержать информацию о прошлом и будущем развитии языка как суперсистемы; способность содействовать развитию и сохранности языка как суперсистемы. Доказано, что аллюзивные неологизмы реализуют аксиому лингвосинергетики об экономии усилий в процессе создания новых элементов языковой суперсистемы. Вывявлено, что аллюзивные неологизмы могут быть образованы путем внутриуровневой функциональной трансориентации, а также имеют фрактальную природу.

Ключевые слова: лингвосинергетика, аллюзивные неологизмы, суперсистема, фрактальность.

Vorobiova M. V. Allusive Neologisms of the English Language: Synergetic Approach. The article identifies the parameters of synergetic nature of allusive neologisms. The study relies on the theoretical points of linguosynergetics (a term used in Ukraine) and synergetic linguistics (a term used in other countries) elaborated by professors S. M. Yenikeieva, R. Köhler, L. S. Pikhovnikova, O. O. Selivanova. The aim of the research was to identify linguosynergetic features of allusive neologisms. The author makes an attempt to summarize all the hypotheses about the application of synergetic tools to lingual phenomena. All lingual phenomena are viewed as processes that contain information about past and future development of a language. A language is viewed as a supersystem. Lingual supersystems, being in a state of disbalance, are self-organised by an order parameter under the influence of attractors (the intentions of communicants, extralingual conditions and so on) and repellers (norms, traditions, lingual conventions and other limiting factors of the system). An order parameter of a system is its most movable and relevantly independent characteristic which by changing leads the system to a new state of equilibrium. The creation of allusive neologisms is viewed from the perspective of synergetic derivatology, the key notion of which is functional transorientation of language means. The author reveals such synergetic characteristics of allusive neologisms as capability to contain information about past and future development

of a language as a supersystem; capability to promote the development and safety of a language as a supersystem. The article proves that allusive neologisms realize the axiom of synergetic linguistics concerning the economy of language means in the process of creating new elements of lingual supersystem. The paper elicits that allusive neologisms can be coined by means of intra-level functional transorientation and that they are of fractal character. The author states that further research may be conducted to study the linguosynergetic nature of allusiveness of different language means.

Key words: synergetic linguistics, allusive neologisms, supersystem, fractality.

На сьогоднішній день у науці спостерігаємо тенденцію екстраполяції методів однієї галузі на об'єкт та предмет іншої з метою всебічного вивчення феноменів найрізноманітнішої природи. Не стала виключенням й лінгвістика, яка останні десятиліття плідно залучає до дослідження лінгвальних явищ інструментарій синергетики.

Метою нашої розвідки є окреслення синергетичних характеристик алюзивних неологізмів сучасної англійської мови. Мета обумовила такі **завдання**: розглянути витoki та інструментарій синергетики, виявити параметри застосування цього інструментарію до лінгвального матеріалу, а саме – до неологізмів взагалі й алюзивних неологізмів зокрема. **Об'єктом** статті стала синергетична природа мовних явищ, **предметом** – синергетичні характеристики алюзивних неологізмів сучасної англійської мови.

Лінгвосинергетика – новий напрям лінгвістичних досліджень, який розглядає мовну систему як нелінійну, складну, відкриту, еволюційну, що функціонує за рахунок взаємодії власних підсистем і взаємної детермінованості інших зовнішніх систем середовища (етносу, його культури, свідомості, соціуму) і перебуває в стані більшої чи меншої рівноваги (є нестійкою, нестабільною), маючи регуляторні механізми, які забезпечують динаміку, самоорганізацію та збереження цієї системи. Самоорганізація здійснюється шляхом спільного функціонування елементів і підсистем, які кооперуються задля збереження системи, адже система мови є динамічною й еволюційною [Селіванова 2010, с. 366].

Необхідно відзначити, що з приводу правомірності самого терміна «лінгвосинергетика» існують певні сумніви. Професор Єнікєєва С. М. зазначає, що більш коректним було б говорити про «синергетичну лінгвістику» (або «синерголінгвістику»), оскільки саме лінгвістика, об'єктом вивчення якої є мова в усіх її екзистенційно-функціональних проявах є базовою наукою. Синергетична методологія пропонує інноваційний підхід до вивчення об'єкту лінгвістики як базової науки, і тому виконує тут важливу, але скоріше допоміжну роль. Термін «лінгвосинергетика» є прийнятним лише за умови, якщо йдеться про одну з галузей великої трансдисциплінарної науки, про сегмент нової наукової парадигми [Єнікєєва 2011а, с. 444]. У зарубіжних вчених знаходимо термін «synergetic linguistics» [Köhler 1993, p. 41], тобто головним словом у словосполученні на позначення цієї прикладної галузі є «linguistics». Однак враховуючи існуючу традицію, яка вже склалась в українському мовознавстві, будемо у своїй науковій розвідці користуватись терміном «лінгвосинергетика».

Зауважимо, що формування лінгвосинергетичної парадигми ще далеко від завершення. Лінгвосинергетика накопичує досвід науковців, які, використовуючи елементи нової синергетичної парадигми у дослідженні традиційних об'єктів лінгвістики, виявляють з їх допомогою нові знання. Цей процес, безумовно, має велике практичне значення, оскільки екстраполяція основних ідей і принципів синергетики на вивчення лінгвальних явищ та процесів сприяє формуванню методології синергетичного дослідження на базі конкретної науки (лінгвістики), розробці нових методів і прийомів аналізу мовних об'єктів (як конститuentів, так і системи в цілому) [Єнікєєва 2011а, с. 446].

Розглянемо спроби дослідити лінгвальні явища з точки зору синергетики. У синергетиці було зроблене припущення, що будь-яке мовне мовленнєве явище слід розглядати лише як окрему процесуальну стадію його еволюції, при цьому враховуючи, що різновекторне розгортання процесів у різних галузях системи, що еволюціонує, містить інформацію про минуле та майбутнє розвитку системи [Базылев 2005, с. 208]. На нашу думку, цей метод є особливо релевантним у дослідженні вживання алюзивних неологізмів, оскільки вони містять у собі певну інформацію про минуле (оскільки алюзія завжди відсилає

до того, що вже було) та про майбутнє (позаяк неологізми є знаками, які можуть у майбутньому перейти до основного корпусу мови, а отже визначають майбутнє мовної системи).

Аналізуючи мовні процеси, неможливо не згадати процеси психічні, оскільки, «енергетика психічних процесів та енергетика мовного значення є взаємоперетворюваними, що й слугує основним механізмом смислової синергетики знаку» [Алефіренко 2004, с. 63].

Германн Хакен зауважив: «Використовуючи термінологію синергетики, можна стверджувати, що мови – це параметри порядку, які підкоряють підсистеми, якими є люди. Мова лише незначною мірою змінюється протягом життя окремого індивідуума. Після народження людина вчить мову, тобто підкоряється нею, і все своє життя робить все для того, щоб мова вижила» [Haken 1983, р. 353]. Подібне співвіднесення інструментарію синергетики та об'єкту вивчення лінгвістики видається дещо спірним. Ми ж будемо у рамках синергетики, вслід за професором Єнікеєвою С. М., розуміти мову як суперсистему [Єнікеєва 2011б, с. 7].

Стосовно параметру порядку, тут ми будемо дотримуватись бачення професора Піхтовникової Л. С., яка стверджує, що «параметр порядку системи – це її найбільш рухома та відносно незалежна характеристика, яка своєю зміною скеровує систему до нового стану рівноваги» [Пихтовникова 2016, с. 115]. Наприклад, проявом параметру порядку може бути рима у віршованому дискурсі, розподіл цитат та посилань у науковому дискурсі.

Згідно з синергетичною парадигмою, лінгвістичні суперсистеми (мова; жанр, що еволюціонує; дискурс), находячись у стані нерівноваги, самоорганізуються параметром порядку під впливом цільових атракторів та репелерів. Змістом атракторів є інтенції комунікантів, автора тексту, екстралінгвістичні умови та ін.; змістом репелерів є норми, традиції, мовні конвенції та інші обмежувачі системи [там само, с. 115]. У лінгвальних системах, що самоорганізуються (текст, упорядкований мовний матеріал, дискурс), їх автори виступають як провідні співавтори незалежно сконструйованих систем атракторів та репелерів, а також традиційних, історично виправданих у мові та мовленні проявів параметру порядку [там само, с. 115].

Говорячи про таку одиницю мови як слово, спираємось на погляди таких вчених як П. Флоренський і М. Алефіренко, які стверджували, що «слово синергетичне», слово є суб'єктом та об'єктом пізнання. Слово є своєрідним синергетичним способом взаємодії цих двох полюсів, що індукуються у свідомості суб'єкта [Алефіренко 2004, с. 62].

Аналізуючи алюзивні неологізми у парадигмі когнітивно-дискурсивної лінгвістики, ми їх визначали так: «алюзивний неологізм – це новоутворена лінгвальна одиниця, яка має алюзивне навантаження. Алюзивне навантаження може нести не тільки неологізм у цілому, але й окремі словотворчі елементи. Ознакою алюзивного неологізму є необхідність відтворення другого з вищезгаданих елементів змісту (тобто алюзивного навантаження) для виявлення внутрішньої мотивації новотвору» [Воробйова 2013, с. 22].

Для більш детального аналізу алюзивних неологізмів необхідно звернутись до такої галузі лінгвістики як синергодериватологія. Об'єктом дослідження синергодериватології як галузі лінгвістики є словотвір як складна відкрита нелінійна нерівноважна система. Метою цієї наукової галузі є встановлення принципів структурної організації словотвірної ендосистеми в межах мовної суперсистеми та визначення механізмів її саморегуляції та самоорганізації. Система методів складається з комплексу процедур аналізу мовних явищ, спрямованих на виявлення конкретних проявів дії законів самоорганізації і самодобудовування словотвірної макросистеми [Єнікеєва 2011а, с. 447].

Оскільки «процеси неологізації у складній та нерівноважній синергетичній системі мови є одним з найбільш вагомих параметрів самоорганізації, що перешкоджають деструктивним факторам та сприяють збереженню та розвитку цієї системи» [Селиванова 2011, с. 199], можемо стверджувати, що алюзивні неологізми є одними з вагомих засобів самоорганізації мови як суперсистеми та сприяють її розвитку та збереженню.

Алюзивні неологізми у мові утворюються шляхом семантичної деривації, яка з точки зору лінгвосинергетики розглядається як прояв внутрішньорівневої функціональної трансорієнтації (реалізації мовною одиницею її потенційних функціональних лексичних та граматичних характеристик, які ще не закріплено узуально) лексичних одиниць [Снікеєва 2007, с. 142-143] – наприклад, у неологізмі *Twilight mom* через натяк на відомий літературний твір та кіносагу спостерігаємо розвиток значення лексеми *Twilight* від «сутінки», «напівтемрява», «неясний» до «людина, що нехтує своїм життям, обов'язками через фанатичну захопленість трилогією «Сутінки»»; у неологізмі *grass ceiling* процесів семантичної деривації зазнає лексема *grass*, яка отримує значення через відсилання до сталого виразу 'glass ceiling' та починає означати траву як символ полів для гольфу, тобто неологічний вираз у цілому означає «сукупність соціальних, культурних дискримінаційних бар'єрів, що позбавляють жінок бажання займатись гольфом заради обговорення та вирішення бізнес проблем у процесі гри».

Не менш плідним способом утворення алюзивних неологізмів є залучення афіксальних дериваційних засобів, що доводить фрактальну природу алюзивних неологізмів (оскільки словотвірні моделі є найпростішими фракталами [Снікеєва 2011б, с. 14]). Наприклад, досить плідним є утворення алюзивних неологізмів із залученням афіксу *-ization*: *Oprahization* («тенденція публічно говорити про свої почуття та емоції та зізнаватись у минулих необачних діях»), *Copenhagenization* («процес перетворення міста на більш безпечне та зручне для велосипедистів та пішоходів»). У деяких випадках алюзивне навантаження несуть саме афікси (наприклад, *McMansion* – саме префікс *Mc-* вказує на походження цього неологізму від назви мережі фаст-фуд ресторанів McDonalds).

Фрактальність алюзивних неологізмів полягає не тільки в їх структурних характеристиках, але й у семантичних, оскільки значення нової одиниці певним чином повторює значення лексичної одиниці, до якої робиться відсилання (алюзія). Відтворюваність подібних структур у новотворах як раз і є сутністю фрактальності.

Ще одним доказом того, що алюзивні неологізми є засобом збереження рівноваги у мові як у суперсистемі є те, що серед аксіом лінгвосинергетики наявні вимоги до утворення елементів системи, ключовою серед яких можна назвати вимогу економії мовних засобів, серед аспектів якої є мінімізація зусиль для створення знака, мінімізація зусиль для кодування змісту, мінімізація зусиль для декодування змісту, мінімізація зусиль для запам'ятовування знаку тощо [Köhler 1993, р. 41-42]. Алюзивні неологізми відповідають зазначеній вимозі економії мовних засобів, оскільки детермінуючими факторами появи у мові алюзивних неосемем є, зокрема, прецедентні імена, що зберігаються у когнітивній базі людини у вигляді «інваріантів сприйняття» і які можуть реалізувати у вторинних значеннях різні аспекти свого інформаційного потенціалу, який є відомим усім членам етнокультурного суспільства [Селиванова 2011, с. 200].

Таким чином, можна зробити **висновок**, що синергетична природа алюзивних неологізмів має кілька аспектів: 1) алюзивні неологізми містять у собі певну інформацію про минулий та про майбутній розвиток мови як суперсистеми; 2) алюзивні неологізми є одними з вагомих засобів самоорганізації мови як суперсистеми та сприяють її розвитку та збереженню; 3) алюзивні неологізми є засобами реалізації однієї з аксіом лінгвосинергетики – аксіоми про економію зусиль під час створення нових елементів системи; 4) алюзивні неологізми можуть утворюватись шляхом семантичної деривації, яка з точки зору лінгвосинергетики розглядається як прояв внутрішньорівневої функціональної трансорієнтації; 5) алюзивні засоби, мають фрактальну природу як за структуррою (утворені за допомогою афіксів), так і за семантикою.

Перспективи розвитку лінгвосинергетики є дійсно неосяжними, оскільки, за твердженням одного із засновників, «синергетика – це дуже молода дисципліна і багато несподіваних результатів чекає нас попереду» [Haken 1983, р. 353]. Конкретним напрямком

лінгвосинергетичних досліджень вважаємо вивчення синергетичної природи алюзивних засобів та явища алюзії взагалі на матеріалі англійської мови і не тільки.

Література

- Алефиренко Н. Ф. Методологические основания исследования проблемы вербализации концепта / Н. Ф. Алефиренко // Вестник ВГУ. – 2004. – № 2. – С. 60-66. – (Серия Гуманитарные науки).
- Базылев В. Н. Рецензия: Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры. – М. : Academia, 2002. / В. Н. Базылев // Вестник РУДН. – 2005. – №7. – С. 208–211. – (Сер. Лингвистика).
- Воробйова М. Аллюзивні неологізми сфери культури / Марина Воробйова // Наука і освіта у глобалізованому світі : традиції, сьогодення, перспективи : матеріали міжнар. науково-практ. Конференції, 17-18 жовтня 2013 р., м. Умань. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – С. 20-23.
- Єнікєєва С. М. Синергетичні аспекти семантичної деривації (на матеріалі сучасної англійської мови) / Санія Маратівна Єнікєєва // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – № 32. – С. 140–144.
- Єнікєєва С. М. Синергодериватологія : синергетичний аспект дослідження вербокративних процесів / Санія Маратівна Єнікєєва // Мова і культура. – 2011а. – Вип. 1, т. 7. – С. 442-448.
- Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови : синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця ХХ – початку ХХІ століть) : автореф. дисс... д. філол. н. 10.02.04 / С. М. Єнікєєва. – Київ, 2011б. – 34 с.
- Пихтовникова Л. С. Прагматистика дискурса в свете лингвосинергетической парадигмы / Л. С. Пихтовникова // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2016. – №13. – С. 114-130.
- Селиванова Е. Механизмы неологизации в синергетике языка и этноса / Елена Селиванова // Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 12-13. – С. 199-202.
- Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
- Haken H. Synergetics : An Introduction / Hermann Haken. - Springer Science & Business Media, 1983. – 390 p.
- Köhler R. Synergetic Linguistics / R. Köhler // Contributions to Quantitative Linguistics / R. Köhler and B. V. Rieger (eds.). – Kluwer Academic Publishers, 1993. – P. 41-51.

УДК: 811.111:81'373

ГОЛОВКО О. М., БОДНАР Ю. С.
(Запорізький національний університет)

СПЕЦИФІКА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *МИСТЕЦТВО* У ТВОРІ Д. БРАУНА «ЯНГОЛИ І ДЕМОНИ»

У статті розглядається специфіка реалізації концепту *МИСТЕЦТВО* у творі Д. Брауна «Янголи і демони». Дослідження зосереджено на лексичних одиницях, які власне трактують поняття «мистецтво». Усі марковані вербалізатори поділені на групи, що дає змогу зрозуміти специфіку відтворення цього ментального конструкту у вигляді мовних знаків.

Ключові слова: концепт, мистецтво, вербалізація, когнітивний.

Головко О. М., Боднар Ю. С. Специфика вербализации концепта ИСКУССТВО в произведении Д. Брауна «Ангелы и демоны». Статья рассматривает специфику реализации концепта ИСКУССТВО в произведении Д. Брауна «Ангелы и демоны». Исследование сосредоточено на лексических единицах, которые собственно трактуют понятие «искусство». Все маркированные вербализаторы разделены на группы, что дает возможность понять специфику воспроизведения этого ментального конструкта в виде языковых знаков.

Ключевые слова: концепт, искусство, вербализация, когнитивный.

Golovko O., Bodnar Yu. Peculiarities of Instantiation of the Concept ART in the Novel “Angels and Demons” by D. Brown. This article examines linguistic ways of instantiation of the concept of ART in “Angels and Demons” by D. Brown. The concept under consideration belongs to the fundamental concepts holding a central position in the worldview of linguistic communities. Since this mental structure is represented with a considerable number of linguistic items, the research is concentrated on lexical units that construe the notion of “art”. All marked words are divided into groups, thus giving an opportunity to understand the linguistic peculiarities of instantiation of this mental structure to the fullest degree. We’ve discovered such groups of lexical units as outstanding people of arts, occupations in the sphere of art, art periods, materials used in art, architecture, sculpture, painting, literature, etc. Groups of architecture and sculpture are represented with the biggest number of marked words, thus demonstrating the essence of the concept ART to the extent possible. The research also shows the differences in traditional definition of the “art” and the author’s vision represented in the book. Our findings show that Dan Brown views “art” as an occupation requiring knowledge or skill, works created by artists, source of inspiration and aesthetic pleasure, mean of expressing sacred religious meanings, and tool of strengthening the science and fighting the church. The notion of “art” is represented as a material phenomenon rather than a spiritual part of the human’s culture, thus underlining the idea of opposition in the novel “Angels and demons”. Even the title of the book is based on antonyms; this device gives us a hint about a confrontation of angels and demons, good and evil, religion and art, science and religion in the book. Antagonism provides us with an opportunity to conduct an extensive investigation and receive a deeper understanding of the concept ART in this novel.

Key words: concept, art, verbalization, cognitive.